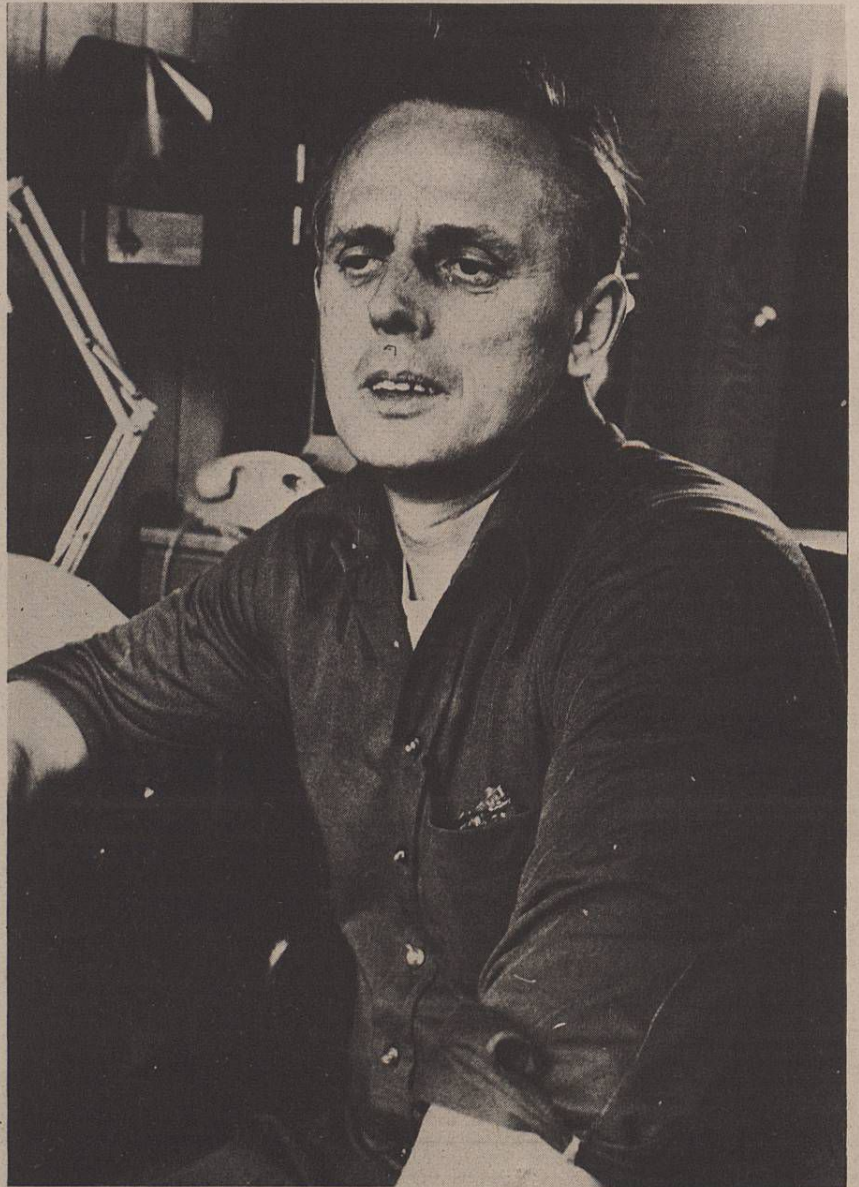

„Hinir þjóðkunnu menn og hinn þungbúni nafnlaus skari...”

Af Sigmund Jóhannssyni teiknara í Vestmannaeyjum, sem sér um hinn daglega skopskammt Morgunblaðsins

Sigmund Jóhannsson á teiknistofunni í Eyjum. „Mín hugmynd um gott líf er að vera heima — æsingalítið”

Eftir Gísla Sigurðsson

Það efni Morgunblaðsins, sem flestir renna augum yfir á hverjum drottins degi er trúlega skopmyndin, sem Sigmund teiknari í Vestmannaeyjum lætur blaðinu í té. Enginn er svo önnum kafinn að hann staldri ekki við fáein andartök á dagbókarsíðunni, jafnvel þótt leiðarinn sé látinn bláa. Í teikningum Sigmunds er landinn ljóslifandi í orðum og athöfnum, ýmist í gerfi hins sauðsvarta almúga eða framámanna þjóðfélagsins. Þegar til lengdar lætur, myndar þessi teikningaröð einskonar annál og væri hægt að komast nærri um hvað við hefur borið með því einu að skoða þessar myndir. Sigmund hefur þann hæfileika í ríkum mæli að geta skop-teiknað menn; auk þess hafa myndir hans í seinni tíð fengið á sig festu og öryggi atvinnumennskunnar. Skopið er ugglaut á íslenskan máta; ekki alltaf ýkja fínlegt. Sumir kalla það verstöðvahúmor, en þesskonar gamansemi sýnist ná vel til hjartans í landanum.

Þarna birtast okkur með morgunkaffinu „hinir þjóðkunnu menn, og hinn þungbúni, nafnlaus skari”, eins og Steinn Steinnar orðaði það í ljóðinu. Annað veiðið má sjá brúnaþungan Sólnes við Kröflu eða háleitan Thoroddsen í orkuhugleiðingum, að ógleymdum Geir með kónganefið góða, sem ekki minnkar í meðferðinni. Forsetinn fær að mig minnir að vera nokkurn veginn í friði og er það gagnstætt því sem gerist sums staðar erlendis þar sem forsetar eru megin viðfangsefni skopteiknara.

Sigmund Jóhannsson hefur þá sérstöðu að vera fastráðinn starfsmaður á Morgunblaðinu — með búsetu í Vestmannaeyjum. Skopteikningar í því formi sem þær eru nú, hafa birt allt frá 1963; samtals 1970 myndir þegar þetta er fest á blaði. Þar að auki hafa út gengið frá hendi Sigmunds 450 annars konar teikningar, sem birt hafa í Morgunblaðinu, eða alls 2420 teikningar. Þessu er auðvelt að fylgjast með, því Sigmund númerar

allar sínar myndir og skrifar það á myndina ásamt með dagsetningu.

Þetta verður að teljast óvenjuleg reglusemi; venjulega fer lítið fyrir þesskonar nákvæmni hjá listamönnum og algengara að málarar hafi hvorki skráningu á því, hversu margar myndir þeir gera, né heldur hvar þær lenda. Kannske er þetta frávik í reglusemi vegna þess að Sigmund er að öðrum þræði uppfinningamaður með tilfinningu fyrir vélrænu samspili. Sú gáfa er stærðfræðilegs eðlis og byggir á rökhyggju — þrátt fyrir merkan árangur á vélræna sviðinu, hefur Sigmund lagt á hilluna allt þess konar sýsl til þess að geta einbeitt sér að hinum daglega skopskammti Morgunblaðsins.

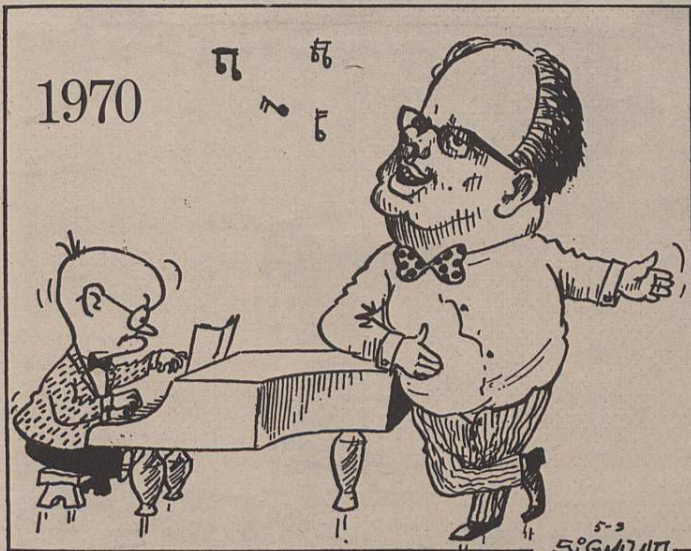
Raunar hafa þó orðið frávik frá þeirri reglu. Þegar upp komu hugmyndir um hitaveitu í Eyjum, vann Sigmund með Raunvísindadeild Háskólans að framkvæmd þeirrar tilraunaveitu, sem nú er orðin staðreynd og gefst vel. Það er mörgum

undrunarefni hvað hitinn helzt lengi í hrauninu. Með einangrun er hægt að koma á hringrás vatnsins, sem rignt hefur niður í hraunið og þar með er hraumið orðið eins konar miðstöðvarkeiill. Þetta hefur verið síðasta verkefni Sigmunds á tæknisviðinu, sem er heimur út af fyrir sig og betra að hætta sér ekki um of út á þann hála ís.

O

Þegar gaus suður af Vestmannaeyjum um árið og Surtsey myndaðist var Sigurður Þórarinnsson þar með annan fótinn. Ein af þessum ferðum Sigurðar varð Sigmund tilefni til skopteikningar sem birtist í Morgunblaðinu 25. febrúar 1964 og var sú fyrsta í röðinni. Síðan hafa sum sé næstum tvö þúsund teikningar birt og Sigmund hefur verið fastráðinn í nokkur ár.

Hann gengur að þessu eins og hverri annarri vinnu og miðar við að fullgera eina mynd á dag. Segja má að verkið sé hálfnað þegar hugmynd-

1970

Ljóð: Já Já!! Nei Nei!! Höfundur syngur.
Lag: „Ég veit ei hvað skal segja“.

SIGMUND

1964

SKOZKU sérfræðingarur mundu halda áfram Gæsarannsóknnum sínum í sumar.

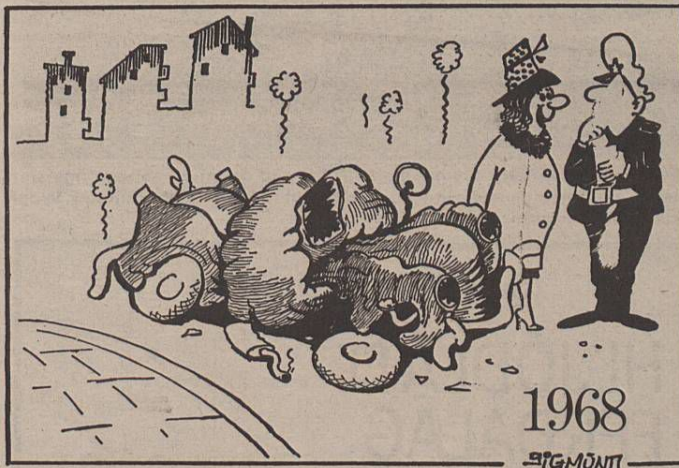
SPÍRAMÁLID Í VÉLRITUN

Gísl-Heiðbjört — Spíramálid svarað, sem lengi var á vörum manna er nú í vélritun hjá flutningadómstólum, en sem kunnugi er, var Angelri Friðmannsni, dómara hjá flutningadómstólum íslensku Framfarisskólans, með- lán. Áð ségu Angelri, verður málið sent til hanna skólans þegar vélritun er lokið.

1975

Fáðu þér annan, ef þú ert ekki alveg viss! Svo að ég fari nú ekki að vélrita einhverja vitleysu!

1968

SIGMUND

H-umferðin hefur gengið mjög vel. Þó hafa myndast umferðarhnútar á stöku staði!

Teikningar eftir Sigmund hafa birst í Morgunblaðinu síðan 1963 og vantar nú lítið uppá, að 2000 myndir hafi birst. Stíllinn og tók Sigmunds á sjálfri teikningunni hafa þróast eins og sjá má á meðfylgjandi teikningum frá þessu árabli.

in er fundin og það er sjálfgefið að atvinnu-humoristi og teiknari af þessu tagi, verður að hafa öll skilningarvit opin, að fylgjast með hræringum þjóðfélagsins. Í þeirri veru er drýgst að lesa blöðin, enda fær Sigmund þau öll og les þrasið að mestu leyti. Þá út af fyrir sig er talsvert vinna.

Það er þó engan veginn svo að hugmyndaskortur sé til trafala; fremur það gagnstæða. Oft kveðst Sigmund hafa margar brúklegar hugmyndir eftir að hafa lesið hinn daglega skammt blaðanna.

Þessi lestur og að velta vöngum yfir hugmyndinni er verkefni síðdegisins. Þegar líður að kvöldi er ákveðið, klappað og klárt, hvað tekið verður fyrir og reyndar búið að rissa eitthvað upp í grófum dráttum áður en gengið verður til rekkju.

Með þennan undirbúning að baki, vaknar Sigmund árla morguns, hress og vel upp lagður og byrjar á sjálfu

handverkinu. Hann leggur mikla vinnu í smáatriði, sem setja svip sinn á heildina og vinnur jöfnum höndum með flnum penna og svo grónum pensli að í honum sýnast aðeins örfá há.

Þurfi Sigmund að bregða sér frá eða taka sér frí af einhverjum ástæðum, þá reynir hann að undirbúa það með því að vinna fleiri en eina mynd á dag.

Stundum hefur hann setið við frammá nótt og komið af þremur á dag, en það útilokað nema einstaka sinnum. Sjálf vinnan við teikningarnar er það mikil. Best er að vera heima og láta verkið ganga sinn rólega og hnitmiðaða gang eins og gegningar að vetrarlagi. Og til þess að næturpensinn verði vær, er betra að hafa allt á hreinu um myndina, sem teiknuð verður í fyrramálið.

Ég hef orðið var við að ýmsir gera sér talsvert aðra hugmynd um tilurð skopmynda, sem endurspeglar menn

og málefni líðandi stundar. Þeir segja: Svona teiknari hlýtur að vera daglegur gestur á barnum á Borginni eða í Naustinu. Eða þá að hann haldi sig í heita pottinum í laugunum í hádeginu, þar sem kjaftakerlingar bæjarins smjatta á slúðursögnum. Ein samkvæmt framsögðu er þetta einfaldlega ekki þannig; það dugar að búa í Vestmannaeyjum, hlusta á fréttirnar í útvarpi og sjónvarpi og lesa blöðin. Sigmund er ekki samkvæmishetja og gerir ekki tíðförlu á bari. Hann er þvert á móti: Heimakær og afskaplega mikið bundinn sínu umhverfi í Eyjum.

Um þau miklu umskipti sem urðu þar af völdum gossins segir hann:

„Allt verðmætamat gerbreyttist hjá mér við gosið. Þá var ekki hægt að sjá annað en allt væri glatað, — og þá rann það upp fyrir manni, hvers virði það var að hafa búið í Vestmannaeyjum og átt þetta land. Í fyrstu var ég ásamt öðrum svo önnur kafinn að

ganga frá búslóðum og koma þeim í burtu og auðvitað vorum við allir þeyttir. Ég hugsaði ekki mikið um framtíðina þá; hverjum degi nægði sín þjáning“.

Sigmund var með atvinnurekstur í Eyjum fyrir gos; hann teiknaði fiskvinnuvélar, sem voru síðan framleiddar í vélaverkstæðinu Þór h/f Vestmannaeyjum. Því er hann hættur nú.

Eftir Gos festi hann sér íbúð í Breiðholti. Um tíma vann hann í samvinnu við Teiknistofu SIS og öll var sú vinna í sambandi við breytingar á frystihúsum. Hann átti þátt í að innleiða nýja frystitækni sem sett var í frystihús í Þorlákshöfn í samvinnu við Meitilinn h/f. Af því tilefni fluttist Sigmund með fjölskyldu sína austur þangað. Þau kunnu bærilega við sig, enda þótt ærinn munur sé á umhverfi þar og í Eyjum. Á þeim tíma lét

Framhald á bls. 6

Framhald af bls. 5

Sigmund það hvarfla að sér að setjast að í Þorlákshöfn fyrir fullt og fast.

Af því varð þó ekki; Sigmund fylgdi þeim meirihluta Vestmannaeyinga sem heim sneri. Og þó er hann ekki einn hinna innfæddu. Sigmund er fæddur í Noregi 1931, en var á fjórða árinu, þegar foreldrar hans fluttu til Íslands og settust að á Akureyri. Faðir hans heitir Jóhann Baldvinsson löngum kallaður „Jóhann norskí“. Hann hafði gert strandhögg í Noregi og hafði heim með sér eiginkonu. Hún heitir Cora og þau hjón búa nú á Skagaströnd.

Sigmund ólst upp á Akureyri til 9 ára aldurs, en um búskap foreldra sinna segir hann, að það fólk muni naumast til á landi hér, sem flutt hafi jafnoft búferlum sem þau. Stundum bjó fjölskyldan á Akureyri, stundum á Svalbarðseyri, Dagverðareyri eða Skagaströnd — og alltaf verið að flytja milli húsa á þessum stöðum. Börnin urðu sjö og efnahagurinn var þröngur svo ekki sé meira sagt, en alltaf nóg að borða. Jóhann norskí var vélstjóri og löngum við hvalveiðar eða selveiðar á norskum selföngurum í Íshafinu.

Ekki var Sigmund búinn að slíta barnskónum, þegar honum fór að verða hugleikið að fást við teikningar. Hann minnst þess að kennslukona hafi kennt honum ungum að loka augunum, sjá eitthvað fyrir sér og teikna það síðan.

En þorpin á Norðurlandi, sem áður eru nefnd, voru vettvangur æsku hans og á Skagaströnd kynntist hann ungrri stúlku frá Vestmannaeyjum, Helgu Ólafsdóttur, sem varð konan hans. Þau byrjuðu búskap á Skagaströnd, þá var Sigmund vélstjóri í frystihúsi og fékkst við að mála myndir. Það þótti ekki einleikið hvað hann hafði alla tíð hneigst til þess, en þegar hann lítur til baka þá finnst honum að það skoplega hafi alltaf yfirskyggt alvöruna.

Eínu sinni átti að láta á það reyna, hvort strákurinn gæti orðið alvarlegur listamaður og á þeim tíma var það hreint ekki svo lítið kraftaverk að vera sendur frá Skagaströnd í Handlaskólann — líklega talið að eitthvað væri hægt að gera þarfara.

Kurt Zier var skólastjóri um þetta leyti og fyrst voru nemendur teknir í mánaðartíma til reynslu. Sigmund gekk ekki ver en öðrum að teikna uppstillingarnar, en lét ekki þar við sitja, heldur bætti hann við skopmyndum af kennurunum eftir því sem plássíð leyfði á blaðinu. Og að mánuðnum liðnum tilkynnti skólastjórinn honum, að því miður gæti þessi virðulega stofnun ekki tekið við honum sem nemanda.

Raunar segir Sigmund nú, þegar hann lítur til baka, að alvarlegur listamaður hefði hann aldrei getað orðið. Hinsvegar hefði verið ágætt að fá einhverja undirstöðu í teikningu.

O

Sigmund og Helga fluttust til Vestmannaeyja 1954 eða 55; hann man það ekki nákvæmlega. Þá var að taka því sem gafst og í fyrstu var hann við flökun í frystihúsi og síðan verkstjóri

þar. Að fara úr vélgæzlu í handflökun var talsverð breyting á högum og viðbrigði á ýmsan hátt.

Skömmu eftir búferlaflutningana til Eyja var ráðizt í húsbýggingu og húsið þeirra að Brekastíg 12, sem nú er 20 ára var eitt þeirra sem stóð af sér gosið. Sigmund hefur teiknistofu í risherbergi; þar er flest í meiri röð og reglu en almennt tíðkast á þess konar verkstæðum.

Í gerð eldhússins hefur uppfinningamaðurinn farið á kostum; það gæti verið úr kvikmynd um lífið á 21. öldinni eða hannað fyrir geimskip. Kjarni eldhússins er hringlaga og stendur á gólfinu miðju. Svo dæmi sé nefnt um tækniárek Sigmunds í eldhúsinu, þá má geta þess að maður getur staðið á sama punkti og farið í alla efri skápana, því þeir snúast í kringum kjarnann.

Sigmund kann ekki vel við sig annarsstaðar en í Vestmannaeyjum nú orðið. En samneyti við fólk þar í bænum hefur hann ekki ýkja mikið. Að sumu leyti er það vinnan sem einangrar, segir hann og að nokkru leyti hefur það til komið vegna þess að hann var um árabíl verkstjóri og þeir geta átt á hættu að einangrast. „Frystihús er alveg heimur út af fyrir sig“, segir Sigmund.

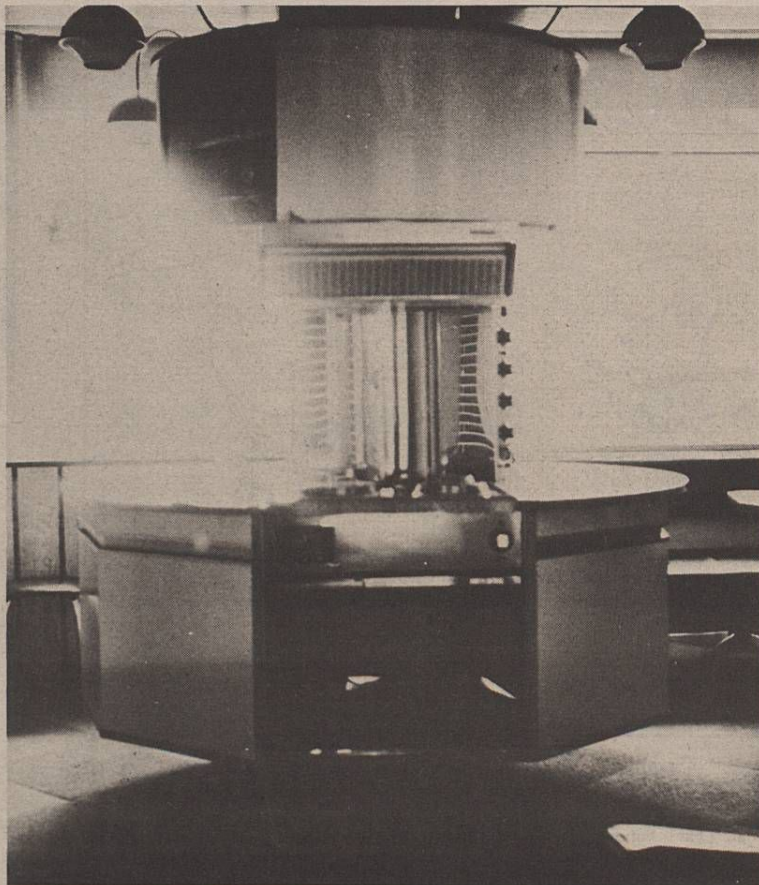
O

Eins og áður var vikið að, taldi Sigmund sig hafa nokkuð annað mat á verðmætum lífsins en fyrir gos. Áður fóru þau hjónin til útlanda; stundum jafnvel tvisvar á ári. En nú er langt um liðið síðan þau hafa farið og Sigmund sagði, að sig langaði ekki lengur út fyrir pollinn. „Min hugmynd um gott líf, er að geta verið heima — æsingalltið,“ sagði hann. Íþróttir stundar hann ekki utan sund og hobbýið sitt gerði hann að atvinnu og situr svo uppi hobbýlaus að mestu síðan.

Teikningarnar vinnur Sigmund nokkra daga fram í tímann. Hann talar um, að helzt vildi hann geta séð það í blaðinu á morgun sem hann teiknar í dag. En á því eru tæknilegir annmarkar. Auk þess kann flug að teppast til Eyja dögum saman og þá þarf blaðið að eiga tvær eða þrjár teikningar til vonar og vara.

Stundum er talað um, að Íslendingar séu litlir hómoristar, en það er naumast rétt. Þeir eru það á sinn hátt. Sérgrein landans eru nafngiftir ýmiskonar og uppnefni, sem stundum hitta óþægilega nærri markinu. Mér koma til hugar nýyrði eins og Spilverk sjóðanna (Framkvæmdastofnunin) og Framsóknarvist (gæzluvarðhald). Í verstöð eins og Vestmannaeyjum hefur hómorinn ugglaut sérstakan blæ og þá tegund af gamansemi þekkir Sigmund bezt. Um það segir hann svo:

„Það má segja að gamanið sé stundum grátt. Þeir sem vinna við fisk og fiskvinnslu, hafa ákveðinn hómor, sem er grófur og oft heldur kaldranalegur eins og líf sjómannsins er og var. Nei, hér eru engir danskættaðir orðaleikir eða fásaguð gamansemi. Menn sem búa í stöðugu nábýli við harðræði og hættu líta öðrúvisi á hlutina og þeir hafa annarskonar skopskyn. Og það verður að segjast eins og það er, að ærið oft er gamanið á kostnað náungans.“

Eldhúsið á Brekastíg 12 hefur Sigmund sjálfur hannað og mun það vart eiga sinn líka. Þar hefur uppfinningamaðurinn farið á kostum. Miðja eldhússins er byggð utanum öxul og efri skáparnir snúast utanum öxulinn.

Sveinn Bergsveinsson

HLJÓÐLÁTT FERÐALAG

Sál mín er þreytt —
Ég sé enga von,
mér sýnist dagur hver opin gröf.

Mér var ýmislegt veitt, —
þótt ég ætti ekki son.

Aftur tók náttúran sína gjöf.

Og má aðeins þjást, —
og mælt út það pund
að mega ekki riða í eigið hlað.

Það flaug til mín ást
þessa einu stund,
þegar árröðull fluttist úr hádegisstað.

Andvari — kul
síðan ofsarok
ýfði mitt hár sem varð snemma hvítt.

Svo heilsa menn þul, —
síðan hljóðlát lok.
Og menn harma að gerist hér ekkert nýtt.